

NASTAVNO-NAUČNOM VEĆU PRIRODNOMATEMATIČKOG FAKULTETA

N o v i S a d

Na osnovu odluke Komisije za doktorate, od 15.II 1979.godine i Nastavno-naučnog veća Prirodno-matematičkog fakulteta, od 22.II 1979.godine, izabrani smo u Komisiju čiji je zadatak da pregleda i oceni doktorsku disertaciju Davidović mr Radeta, pod naslovom FIZIČKO-GEOGRAFSKI PROBLEMI PETROVAČKOG POLJA.

Prilikom ocene o podobnosti predložene teme i kandidata konstatovano je da je mr Rade Davidović ispunjavao sve uslove predviđene Zakonom i da može pristupiti izradi doktorske disertacije. Nastavno-naučno veće Prirodnomatemičkog fakulteta, konstatovalo je, "da će predložena tema doktorske disertacije Davidović mr Radeta biti samostalan i nov doprinos geografskoj nauci, gde će se dobiti specifičnost proučavane teritorije, o predelu o kome se do sada sasvim malo znalo". Isto Veće je zaključilo da "Sam kandidat Davidović mr Rade je kako naučno tako i moralno politički sposoban za pristup izradi ove disertacije".

Davidović mr Rade je izradio doktorsku disertaciju, FIZIČKO-GEOGRAFSKI PROBLEMI PETROVAČKOG POLJA, i predao je Prirodnomatemičkom fakultetu u Novom Sadu, 12.II 1979.godine na ocenu, pregled i dalji postupak. Pregledali smo doktorsku disertaciju, FIZIČKO-GEOGRAFSKI PROBLEMI PETROVAČKOG POLJA, o čemu podnosimo sledeći:

ovaj članak je u potpunosti u zavisnosti od
ovaj je uzorak

I Z V E Š T A J

polje

Doktorska disertacija sadrži 288 stranica kucanog teksta. Prilikom obrade postavljenih zadataka i problema upotrebljeno je 89 članova literature, od toga sedamnaest članova su na stranom jeziku (na nemačkom 11, na francuskom 4, ruskom 1, i na poljskom jeziku 1 član literature). Rukopis doktorske disertacije sadrži 44 tabele i 38 fotografija, a uz to je bogato opremljen sadržajnim priložima, van teksta. Disertacija ima 65 priloga (10 karata, 12 sintetičkih i kartografskih profila, 13 grafikona, 5 skica, 16 planova jama, 6 planova i profila pećina i 3 dijagrama).

Pored uvodnog dela doktorskom disertacijom je obuhvaćeno pet celina i zaključak. Osnovne celine obuhvaćene disertacijom su :

- geološki sastav, tektonski odnosi i hemijske osobine stena,
- geomorfološki problemi,
- klimatske karakteristike
- hidrografski problemi i
- pedološke i biogeografske karakteristike.

U uvodnom delu doktorske disertacije (1-6 strana) dati su osnovni podaci p Petrovačkom polju-položaj i veličina, sa geografskom kartom ispitivanog područja. Kandidat Davidović mr Rade ipitivao je predeo koji zahvata 516 km^2 , od čega na ravan Polja otpada $202,6 \text{ km}^2$. Petrovačko polje je dugo oko 40 km, sa prosečnom širinom 3-10 km. Nadmorska visina ravni Polja je 520-730 m, a obodnog dela visine se kreću: Srnetice (1341 m), Grmeča (1604 m), Osječenice (1796 m) i Klekovače (1961 m). Iz osnovnih podataka se vidi da je kandidat imao težak i delikatan zadatak da izloži fizičko-geografske probleme ovog kraškog predela u severo-zapadnoj Bosni. Teškoća se ogleda u prvom redu u udaljenosti teritorije od Novog Sada i relativno slabe prohodnosti ispitivanog predela.

Prva celina u disertaciji je: geološki sastav, tektonski odnosi i hemijske osobine stena (7-35 strana). Ovaj deo disertacije je literaturno-orginalni. Geološki sastav je prezentovan uz bogatu i znalački odabranu postojeću literaturu. Kandidat je koristio stare karte i literaturu iz prošlog veka, objavljenu na nemačkom, u vreme austro-ugarskih istraživanja, kao i najnovije karte i saznanja iz ove oblasti objavljena pre pet godina (Osnovna geološka karta iz 1974. godine). Prilikom obrade ove problematike kandidat je unosio i vlastita zapažanja tokom svog dugogodišnjeg terenskog istraživanja. Drugi odeljak ove celine su tektonski odnosi. U njima su obradjeni: tektonska jedinica Grmeč, tektonska jedinica Čava-Osječenica-Klekovača i tektonska jedinica Lupina-Bosanski Petrovac. Iz priložene Karte rasednih linija u Petrovačkom polju u mnogome je olakšano razumevanje tektonskih odnosa u Polju. Pored Karte dat je i sintetički profil i četiri lito-loška stuba (profila). Treći odeljak, prve celine, su hemijske osobine stena (7 sa potpunom i 7 sa nepotpunom analizom). U komentaru, uz analizu, posebno su obradjeni krečnjaci i dolomiti, koji daju specifičnost većini fizičko-geografskim problemima. Na priloženoj Karti se vidi da su uzorci za analizu uzeti iz raznih delova Polja.

Osnovni problem doktorske disertacije predstavlja geneza i morfološka evolucija Petrovačkog polja. Ova celina zauzima centralno mesto i disertaciji i obradjena je kroz geomorfološke probleme Petrovačkog polja od 36 - 156 stranice, tako da obim geomorfoloških promatranja obuhvata 120 stranica kucanog teksta. Osobine reljefa, njegov postanak i geomorfološka evolucija obradjeni su najpre kroz elemente tektonskog reljefa, a potom erozionog. U disertaciji je obrađen njihov međusobni uticaj. Problem stvaranja navlaka, vezan za tektonski reljef, pravilno je protumačen i naučno objašnjen. U odeljku o egzogenim geomorfološkim procesima i njihovom uticaju na obrazovanje reljefa, ovog predela, kandidat je obradio razvoj naučne misli o postanku kraških polja i ulogu fluvijalne erozije u tom procesu. Autor zaključuje da se naučna misao, o postanku polja u kršu, razvijala na relaciji, tektonske predispozicije, kraški proces i proces fluvijalne erozije. Doktorant nadalje iznosi da je fluvijalna erozija bez dvoumljenja bitan faktor u formiranju polja u kršu. Shodno ovim postavkama mr R. Davidović utvrđuje elemente fluvijalnog reljefa u Petrovačkom polju. On zatim iznalazi geomorfološke veze reke Une uske krečnjačke zaravi i Petrovačkog polja. Tu se kandidat upušta u raspravu sa eminentnim jugoslovenskim geomorfologima (J. Cvijićem i J. Rogličem), o abrazionom reljefu. Tako pronalazi i uspostavlja geomorfološku vezu sa pomenutim oblastima. U svojim tumačenjima evolucije reljefa ovog predela, objašnjava i pre-fluvijalne procese u Polju. Na osnovu terenskih istraživanja kandidat veoma uverljivo i dokumentovano daje evoluciju pradoline Petrovačke reke, njenu dezorganizaciju i rasčlanjavanje. Dalje se obrađuju fluvijalno-kraški procesi i posle dezorganizacije Petrovačke reke. Posebnu pažnju u geomorfološkom istraživanju kandidat je posvetio površinskom i podzemnom kraškom reljefu, što je s obzirom na područje tipičnog krša, sasvim opravdano. Utvrđeno je da se u Petrovačkom polju javljaju svi površinski kraški oblici pa je skladno tome izvršena i njihova klasifikacija. Poseban trud mr R. Davidović uložio je, zahvaljujući svom bogatom speleološkom iskustvu, u ispitivanju podzemnog kraškog reljefa. Novo otkriveno je i ispitano i potpuno obrađeno 17 jama i 6 pećina. Ovako veliki broj ispitanih pećina i jama daje još veću vrednost podnetoj studiji. Za sve podzemne kraške oblike priloženi su planovi i profili. Ispitani speleološki

objekti, prezentovani na način kako je to učinio mr R. Davidović mogu odlično poslužiti i u praktične svrhe u sistemu opšte-narodne odbrane i zaštite. Posle prikaza podzemnih kraških oblika kandidat je na 5,5 strana dao opšti zaključak o morfogenezi Petrovačkog polja, sa geomorfološkom kartom (L9 100 000).

Treću celinu u disertaciji predstavljaju klimatske karakteristike Petrovačkog polja. Klimatske odlike su obrađene na 55 stranica (156-210). Za ovaj deo studije korišćeni su podaci za 14-to godišnji period (1960-1973. godina) meteorološke stanice Drinić, zatim podaci tri kišomerne stanice, Oštrelj, Crni Vrh i Krnjeuša. U ovom delu studije su objašnjeni faktori koji deluju na klimu Polja. Zatim su analizirane temperature (srednje mesečne i srednje godišnje, srednje temperature po godišnjim dobima, temperature za vegetacioni period, maksimalne i minimalne temperature i srednji broj dana sa izvesnim ekstremnim temperaturama vazduha). Dalje je dat značaj vetrova i prikazana je njihova čestina i brzina. U istom odeljku prikazana je vlažnost vazduha i oblačnost kao i padavine. Padavine su posebno iskazane, po mesecima, godišnjim dobima, vegetacioni period, sušne i vlažne godine, srednji broj dana sa kišom, srednji broj dana pod snegom i njegova maksimalna visina, upoređujući medjusobne odnose za obod i ravan Polja. Ceo odeljak o klimatskim karakteristikama bogato je ilustrovan grafikonima i dijagramima.

Četvrti deo u ovoj disertaciji je hidrografija Petrovačkog polja. Hidrografski problemi obrađeni su na 53 stranice (210-263 st.), kroz odeljke: podzemne vode, izvori i vrela i površinska hidrografija. U odeljku podzemne vode prvo je obradjen razvoj naučne misli o kretanju podzemnih voda u kraškim terenima. Ovde su izložene hipoteze, o izdani, o podzemnim tokovima, o trima hidrografskim zonama i o postojanju više zona kojima se kreću podzemne vode. Posebno su obrađene podzemne vode i podzemne hidrografske veze Petrovačkog polja, kojima je utvrđena vododelnica između slivova Une, Sane i Unca. Na osnovu položaja ponora i podzemnog oticanja dokazano je da se vododelnica između pomenutih slivova nalazi u samoj ravni Polja. Ovi podaci o podzemnim vodama imaju i praktični značaj za privredu i stanovništvo ovog regiona. Svi ovi problemi dobili su i pravilno naučno tumačenje. Drugi odeljak kod hidrografskih problema, je deo o izvorima i vrelima. Kandidat je uradio katastar za skoro sva vrela i izvore u Petrovačkom polju.

Njime je obuhvaćeno 67 izvora i vrela. Kod izvora i vrela izvršena je podela, s obzirom na visinu isticanja, režim isticanja i način funkcionisanja. Treći odeljak o hidrografiji posvećen je površinskim vodama, gde je konstatovano da su svi potoci ponorskog tipa i date su njihove hidrografske karakteristike.

Poslednja celina, ove disertacije su pedološke i biogeografske karakteristike (264-280 strana). Vrste tla su prikazane na osnovu literaturnih podataka i ličnog promatranja. Kod biogeografskih karakteristika, određene su fitogeografske osobine (izdvojena su tri biljno-geografska kata) i prikazane su zoo-geografske osobine.

U zaključku, oboma 8 stranica, dati su u vidu rezimea fizičko-geografski problemi Petrovačkog polja.

opisuje
Predložena tema doktorske disertacije, FIZIČKO-GEOGRAFSKI PROBLEMI PETROVAČKOG POLJA, mr Radeta Davidovića, a sada i urađjena, predstavlja samostalan naučni doprinos geografskoj nauci, gde se dobila specifičnost proučavane teritorije, o predelu o kojem sada mnogo više znamo koristeći rezultate rada ove disertacije. Po svim shvatanjima, ova disertacija predstavlja značajan doprinos i novinu u fizičko-geografskim istraživanjima. Posebno ističemo naučni doprinos disertacije u razjašnjavanju problema nastanka krša u zapadnoj Bosni. Pored toga ona ima i svoju praktičnu vrednost za narod i privredu ovog kraja. Odeljak o podzemnim kraškim objektima (pećinama i jamama) predstavlja vidan doprinos koncepciji opšte-narodne odbrane u kraškim terenima.

S toga predlažemo da se podneta doktorska disertacija, FIZIČKO-GEOGRAFSKI PROBLEMI PETROVAČKOG POLJA, prihvati i molimo Nastavno-naučno veće da odredi Komisiju za usmenu odbranu.

K o m i s i j a :

Jovan Petrović
Dr Jovan Petrović, red. profesor
Prirodnomatemički fakultet
Novi Sad

Dragutin Petrović
Dr Dragutin Petrović, red. profesor
Prirodnomatemički fakultet
Beograd

Dušan Manaković
Dr Dušan Manaković, red. profesor
Geografski fakultet
Skoplje